

ALEXANDRU PĂUNESCU

3 Martie 1931 – 1 Mai 2003

Scrie Psalmistul: *“Omul, ca iarba; zilele lui ca floarea câmpului; așa va înflori. Că vânt a trecut peste el și nu va mai fi și nu se va mai cunoaște încă locul său”* (Ps. 102, 15-16).

Aceste cuvinte se potrivesc întru totul celui care a fost Alexandru Păunescu, arheolog al epocii paleolitice de pe teritoriul României. Ultima sa dorință a fost ca resturile incinerate ale corpului său să fie presărate în apele Prutului, la Ripiceni-Izvor, pentru ca în felul acesta să fie pretutindeni, acolo unde a descoperit urmele celor mai vechi locuitori ai spațiului carpato-nistrean.

Alexandru Păunescu s-a născut la data de 3 martie 1931, în com. Nana, jud. Călărași, unde a urmat cursurile învățământului primar. În anul 1950, este absolvent al prestigiosului Liceu “Mihai Viteazul” din București, care, chiar și sub regimul comunist a păstrat importanța și valoarea din perioada interbelică a învățământului românesc.

Între anii 1950 și 1954 este student al Facultății de istorie de la Universitatea București, iar între 1955-1960, încadrat la Institutul de Arheologie din București, urmează “treptele” evolutive ale calității de cercetător, impuse de sistemul administrativ al instituției: laborant, preparator, cercetător ajutat și cercetător stagiar. În 1960 devine cercetător, în 1963, cercetător științific, în 1968, cercetător principal, în 1970, cercetător principal III, în 1991, cercetător principal II și în 1993, cercetător principal I, cea mai înaltă treaptă de cercetare în sistemul academic din România.

Pregătirea de specialitate, prin doctorat, și-a început-o în 1966, iar în 1970 a susținut examenul final, cu teza *“Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României”*, veritabilă sinteză în domeniu, din întreaga preistorie a spațiului carpato-dunărean și pontic.

Încă de la începuturile activității sale la Institutul de Arheologie, Al. Păunescu și-a dovedit marea putere de muncă și extraordinara capacitate organizatorică, în cadrul Expoziției Permanente a Muzeului Național de Antichități, una dintre primele instituții de cercetare arheologică modernă din România, de la începutul secolului al XX-lea.

Preocuparea sa permanentă a fost de a evidenția valorificarea cercetărilor arheologice efectuate de precursori, de colegii de generație sau de el însuși, astfel că, în 1973, când s-a propus realizarea marelui *Repertoriu Arheologic al României*, Al. Păunescu a fost printre primii care s-au integrat în totalitate în laborioasa muncă de investigare, în arhive, biblioteci, muzee și pe teren, prin cercetări arheologice. Dar, în scurt timp a constatat că, „à l'époque” o astfel de lucrare este imposibil de realizat, astfel că și-a concentrat eforturile pentru realizarea repertoriilor arheologice județene, care să ofere, prin acumulare, posibilitatea repertoriului tuturor descoperirilor arheologice de pe teritoriul național. Deoarece efectua săpături sistematice de amploare în marea stațiune paleolitică de la Ripiceni-Izvor, pe Prut, în jud. Botoșani, Al. Păunescu a decis să realizeze *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, după o metodologie proprie, prin care să se poată evidenția nu numai existența locuirilor umane, pre- și protoistorice, dar și evoluția localităților, din punct de vedere istoric, într-un spațiu geografic și administrativ-teritorial, în perioadele modernă și contemporană ale istoriei naționale. Pentru realizarea acestei importante idei, Al. Păunescu a știut să colaboreze în cele mai bune condiții cu P. Șadurschi, directorul Muzeului județean de istorie din Botoșani și cu V. Chirica, cercetător la Institutul de Istorie și Arheologie „A.D. Xenopol” din Iași, care efectua, în acea perioadă, intense săpături arheologice în stațiunile paleolitice de la Mitoc : Malu Galben, Pârâul lui Istrate și Valea lui Stan. Tipărit în două volume (în 1976), tot prin grija lui Al. Păunescu, *Repertoriul*, distins cu premiul « Vasile Pârvan » al Academiei Române, a devenit modelul pentru realizarea celorlalte repertorii arheologice județene. În intenția de a efectua cercetări arheologice cu caracter exhaustiv, el a inițiat realizarea unor investigații pe teritoriul fiecărei comune, în mai multe etape, primăvara și toamna, rezultatele din primele comune ale jud. Botoșani (în ordine alfabetică), fiind publicate în mai multe volume ale publicației *Hierarus* a Muzeului Județean de Istorie din Botoșani.

Dificultățile în generalizarea efectuării cercetărilor arheologice județene nu au permis, pentru o perioadă de timp, continuarea acestor investigații, dar Al. Păunescu nu a renunțat la idee, astfel că, începând din anul 2000, a propus *Proiectul Repertoriul Arheologic al României*, prin colaborarea cu CIMEC (Institutul de Memorie Culturală, al Ministerului Culturii).

Pasiunea pentru cunoașterea trecutului îndepărtat al spațiului carpato-dunărean, interesul, demonstrat, pentru valorificarea cercetărilor arheologice de până la sfârșitul celui de al doilea război mondial, deosebita sa pregătire profesională în domeniu, au determinat conducerea Institutului de Arheologie din București să-l numească pe Al. Păunescu, în 1974, șeful Secției documentare a Institutului. În această calitate, arheologul Al. Păunescu și-a dovedit și multiplele sale calități organizatorice, prin : reorganizarea depozitelor Institutului de Arheologie din București, începând cu acelea ale fostului Muzeu Național de Antichități; informatizarea tuturor materialelor arheologice, paleolitice, din noile depozite, organizate la Casa Academiei din București ; reorganizarea, prin inventariere și redepozitare, a Arhivei științifice a Muzeului Național de Antichități ; inițierea evidențierii, prin computerizare, a fostelor colecții ale Muzeului Național de Antichități, readunate, după Război, din fostele locații ; reorganizarea fototecii, filmotecii și a fonotecii Muzeului Național de Antichități și a Institutului de Arheologie ; asigurarea evidenței depozitării bunurilor de patrimoniu din colecțiile Institutului de Arheologie, toate aceste activități, care au necesitat timp și efort științific, fiind realizate în vederea facilitării accesului specialiștilor la materialele arheologice din depozitele Institutului.

O altă dimensiune a extrem de bogatei sale activități în cadrul Institutului de Arheologie din București a fost preocuparea permanentă pentru investigațiile de teren în vederea repertoriului tuturor stațiunilor paleolitice de pe teritoriul României. În acest domeniu, Al. Păunescu a fost singurul specialist al epocii paleolitice care a străbătut întregul teritoriu al țării, efectuând cercetări arheologice de suprafață, mici sondaje stratigrafice, săpături sistematice, unele de amploare, în perimetrul tuturor județelor României. Lucrările sale de amploare națională și de un interes științific deosebit de important, prin care au fost repertoriolate toate descoperirile arheologice aparținând paleoliticului inferior, mijlociu, superior, epipaleoliticului-mezoliticului, inclusiv marcarea punctelor fosilifere din Pleistocenul superior, au fost organizate pe marile spații geografice : teritoriul est-carpatic, dintre Carpați și Siret, respectiv dintre Siret și Prut, spațiul sud-dunărean (Dobrogea), teritoriul dintre Carpați și Dunăre (cuprinzând Banatul și Câmpia Română), spațiul transilvan, inclusiv

Maramureșul și Țara Oașului. Aceste lucrări monografice, de o excepțională valoare istorică și arheologică, reprezintă nu numai adevărate *instrumente de lucru*, dar și deosebit de importante studii multidisciplinare. Putem aprecia că, cel puțin un secol de acum înainte, nu se va mai putea redacta nici o lucrare științifică din domeniul paleoliticului României, fără consultarea volumelor la care ne-am referit.

Al. Păunescu nu a avut șansa participării efective la manifestările științifice internaționale în domeniul paleoliticului. A fost membru în Comisia 8 a Paleoliticului superior din cadrul Uniunii Internaționale de Științe Pre- și Protoistorice, dar nu a fost prezent la nici una dintre simpoziioanele, colocviile sau congresele organizate de UISPP. Nu a avut nici măcar posibilitatea efectuării unor necesare stagii de documentare în spațiul european. În acest sens, trebuie să precizăm că nu întotdeauna regimul politic al țării, pe care Al. Păunescu nu l-a agreat deloc, a fost factorul de interzicere a deplasărilor sale peste hotarele României; în cel puțin trei deplasări în Franța, unde era așteptat de specialiștii paleoliticieni, a fost înlocuit « tocmai de cine îl propusese », după cum s-a exprimat fostul director al Institutului; mirajul Occidentului a fost prea puternic pentru unii dintre cei care conduceau, sub regimul comunist, destinele arheologilor și ale arheologiei din România. Dar, valoarea studiilor sale științifice l-au impus lumii academice europene, astfel că Al. Păunescu a fost invitat să colaboreze la valoroase publicații și volume, cum ar fi *L'Homme de Neanderthal, L'Anthropologie* (Paris). Pentru a face cunoscute realitățile arheologice și istorice de pe teritoriul României, Al. Păunescu a tipărit studii de o reală valoare științifică în *Dacia*, publicația Institutului de Arheologie din București, sau în volume ale unor muzee județene.

În ceea ce privește bogata sa activitate științifică, ilustrată de cele 13 volume de autor (monografii, sinteze), de cele peste 90 de studii, articole, note, este greu, chiar și pentru autorul acestor rânduri (poate unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai săi, îndeosebi dintr-o anumită perioadă a « epocii » Ripiceni-Izvor), să remarce valori și critici. Al. Păunescu și-a însușit cunoștințele de geografie, geologie, pedologie, stratigrafie, atât de necesare pentru evidențierea caracteristicilor locuirilor paleolitice, corelate cu elementele cadrului natural, al mediului ecologic; în aceeași manieră, Al. Păunescu a fost un fin tipolog al utilajului litic din domeniul paleoliticului și neoliticului, chiar dacă i-au lipsit contactele cu specialiștii occidentali; a înlocuit cunoștințele directe prin parcurgerea și însușirea bogatei literaturi de specialitate. În aceeași manieră, de a da descoperirilor arheologice de pe teritoriul României valoarea științifică europeană, a utilizat, de cele mai multe ori prin eforturi proprii, cercetările interdisciplinare, îndeosebi din domeniul cronologiei absolute. În felul acesta, studiile sale, referitoare la încadrarea locuirilor paleolitice și epipaleolitice-mezolitice de pe teritoriul României în contextul celor din spațiul sud-est și est-central european, au constituit premisele ștergerii calificativului de « pată albă » a teritoriului României de pe harta paleoliticului european. Autorul acestor rânduri are capacitatea de a preciza aceste adevăruri, în calitatea de membru al Comisiei 8 și al Consiliului Permanent ale UISPP, de participant la numeroase manifestări științifice internaționale, de colaborator la ultimele 5 volume ale « bilanșurilor » științifice ale Comisiei 8 (din perioada dintre congresele internaționale ale UISPP) și la mult mai numeroase volume de comunicări științifice din cadrul congreselor internaționale respective.

Al. Păunescu a fost membru în Consiliul Științific al Institutului de Arheologie din București, și în Comitetul de Redacție al publicației *Studii și Cercetări de istorie veche (și Arheologie)* a aceluiași Institut. În această a doua calitate, Al. Păunescu a fost unul dintre realizatorii unei alte lucrări cu valoare documentară de excepție: *Indicele SCIVA*, de la primul număr al publicației (*SCIV*, I, 1950, 1) până la volumul XLV, 1994, 4, cuprinzând sumarele tuturor volumelor, indice de autori, indice de localități, indice tematic-convoluciv, indice numismatic, diverse. Alături de monografiile sale din domeniul paleoliticului și epipaleoliticului-mezolitice spațiului carpato-dunăreano-pontic, acest *Indice* al publicației *SCIVA* a devenit un instrument de lucru absolut necesar, indispensabil oricărui arheolog, specialist, student, amator de vestigii ale trecutului național, ori ale populațiilor care au locuit temporar pe acest spațiu.

O contribuție deosebit de importantă a adus-o Al. Păunescu la elaborarea noii sinteze a Istoriei Naționale, în cadrul Tratatului de Istoria Românilor, ediția Academiei Române, vol. I, București, 2001. Ideea retipăririi Tratatului, prin adăugirea unor noi observații științifice ar fi fost benefică pentru toate categoriile de cititori-beneficiari ai acestei deosebit de valoroase lucrări, dar sinteza elaborată de Al. Păunescu poate fi considerată ca având calități științifice indiscutabile.

Este greu să apreciem dacă am reușit, în aceste puține pagini, să reflectăm toate dimensiunile personalității arheologului și paleoliticianului Al. Păunescu. Poate tocmai pentru că am avut privilegiul de a lucra împreună

pe șantierul arheologic de la Ripiceni-Izvor, ori la sondajele arheologice de la Mamaia-Sat, Cremenea-Sita Buzăului, Costanda-Lădăuți, Ceahlău : Poiana La Scaune, Dârțu, Podiș, Bistricioara-Lutărie, Baia de Fier-Peștera Muierii, Cioclovina, Nandru : Peștera Curată și Peștera Spurcată, Gura Cheii-Râșnov, este greu să facem aprecieri detaliate asupra calităților sale de om și coleg. A avut, indiscutabil, astfel de calități, dar colegii, mai apropiați sau nu, atât ca preocupări științifice, cât și ca spațiu geografic de activitate, nu au reușit întotdeauna, să i se apropie și să-i rămână apropiați. Poate că nici el nu a reușit întotdeauna să-și păstreze adevărata prietenie. Un lucru rămâne cu certitudine : Al. Păunescu a reușit să treacă cu demnitate prin momentele nefaste pe care i le-a oferit viața de Institut, căci a avut, acasă, în familie, liniștea, dragostea și înțelegerea necesare creației sale științifice.

VASILE CHIRICA

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. Monografii, sinteze, enciclopedii

1. *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, Biblioteca de Arheologie, XV, București, 1970, 360 p.
2. *Dicționar de istorie veche a României*, București, 1976 (coautor).
3. *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, vol. I, II, București, 1976, 304 p. (coautor).
4. *Ripiceni – Izvor. Paleolitic și mezolitic. Studiu monografic*, Biblioteca de arheologie, LII, București, 1993, 227 p.
5. *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, București, vol. I, 1994; II, 1996; III, 2000 (coautor).
6. *Ostrovul Corbului*, Verlag Caro, București, 1996, 214 p. (coautor).
7. *Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret*. Studiu monografic, vol. I / 1, București, 1998, 337 p.
8. *Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Siret și Prut*. Studiu monografic, vol. I / 2, București, 1999, 396 p.
9. *Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Dobrogei*. Studiu monografic, vol. II, București, 1999, 241 p.
10. *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul cuprins între Carpați și Dunăre*. Studiu monografic, București, 2000, 492 p.
11. *Paleoliticul și mezoliticul din spațiul transilvan*. Studiu monografic, București, 2001, 573 p.
12. *Paleoliticul și Mezoliticul pe teritoriul României*, în *Istoria românilor*, vol. I, Academia Română, București, 2001, p. 67 – 110.
13. *Din istoria arheologiei românești pe baza unor documente de arhivă*, București, 2003, 163 p.

II. Studii – Discuții - Note

14. *Azilianul de la Băile Herculane în lumina noilor cercetări*, în *SCIV*, 12, 1961, 2, p. 203 – 210 (coautor).
15. *Cu privire la perioada de sfârșit a Epipaleoliticului în nord-vestul și nord-estul României și unele persistențe ale lui în Neoliticul vechi*, în *SCIV*, 15, 1964, 3, p. 321 – 336.
16. *À propos du Néolithique ancien de Drăghiceanu et de quelques survivances tardénoisiennes*, în *Dacia*, N. S., VIII, 1964, p. 297 – 305.
17. *Sur la succession des habitats paléolithiques et postpaléolithiques de Ripiceni – Izvor*, în *Dacia*, N. S., IX, 1965, p. 5 – 31.
18. *Le Paléolithique de Ceahlău*, în *Dacia*, N. S., X, 1966, p. 5 – 116 (coautor).
19. *Cercetări paleolitice. Țara Bârsei. Săpăturile de la Cremenea și Costanda-Lădăuți (r. Târgu Secuiesc, reg. Brașov)*, în *SCIV*, 17, 1966, 2, p. 319-333.
20. *Considerații asupra materialului litic din complexul cultural de la Dobrotești*, în *SCIV*, 17, 1966, 3, p. 465 – 471.
21. *Noi descoperiri paleolitice în regiunea Suceava*, în *RevMuz*, IV, 1967, 4, p. 364 – 366 (coautor).
22. *O nouă așezare gravetian – orientală în nordul Moldovei*, în *SCIV*, 19, 1968, 1, p. 31 – 39.
23. *Rezultatele arheologice din zona Porților de Fier*, Memorii, Seria arheologică, IV, Craiova, 1968, p. 3 – 58 (coautor).
24. *Les recherches archéologiques dans la zone Portes-de-Fer*, Mémoires, Série archéologique, V, Craiova, 1968, p. 3 – 40 (coautor).
25. *Arta epipaleolitică de la Cuina Turcului*, în *RevMuz*, VI, 1969, 4, p. 342 – 348.

26. *Epipaleoliticul de la Cuina Turcului*, în *SCIV*, 21, 1970, 1, p. 3 – 47.
27. *Locuri gravetiene de la Valea Seacă (Jud. Iași) și unele considerații asupra Gravetianului oriental final din Moldova*, în *SCIV*, 21, 1970, 4, p. 539 – 555.
28. *Cronostratigrafia și paleoclimatul tardenoazianului din depresiunea Întorsura Buzăului*, în *SCIVA*, 26, 1975, 3, p. 315 – 341 (coautor).
29. *Considerații arheologice, geocronologice și paleoclimatice privind așezarea Ripiceni-Izvor*, în *SCIVA*, 27, 1976, 1, p. 5 – 21 (coautor).
30. *Paleogeografia Paleoliticului mijlociu din Podișul Dobrogei*, în *SCIVA*, 27, 1976, 3, p. 331 – 345 (coautor).
31. *Semnificația cronostratigrafică și paleoclimatică a unor analize chimice, granulometrice și palinologice în unele așezări paleolitice din bazinul Ceahlăului. Considerații asupra tipului și caracterului așezărilor*, în *SCIVA*, 28, 1977, 2, p. 157 – 183 (coautor).
32. *Cercetări arheologice recente în zona Prutului mijlociu*, în *Memoriile Secției de Științe Istorice, seria IV, tom II, 1977*, p. 57 – 69 (coautor).
33. *Așezarea tardenoaziană de la Straja (com. Cumpăna, jud. Constanța)*, în *SCIVA*, 29, 1978, 2, p. 277 – 282.
34. *Complexele de locuire musteriene descoperite în așezarea de la Ripiceni – Izvor (jud. Botoșani) și unele considerații privind evoluția tipului de locuință paleolitică*, în *SCIVA*, 29, 1978, 3, p. 317 – 333.
35. *Contribuții privind realitățile din nordul Moldovei în secolul al IV-lea e.n. în lumina cercetărilor de la Ripiceni*, în *SCIVA*, 29, 1978, 4, p. 505 – 515.
36. *Considerații de ordin metodologic privind realizarea repertoriului arheologic județean*, în *SCIVA*, 30, 1979, 2, p. 229 – 238 (coautor).
37. *Așezarea tardenoaziană de la Icușeni (com. Vorona, jud. Botoșani)*, în *SCIVA*, 30, 1979, 2, p. 239 – 251.
38. *Tardenoazianul din sud-estul României și unele considerații asupra perioadei cuprinse între sfârșitul Paleoliticului și începuturile Neoliticului în această regiune*, în *SCIVA*, 30, 1979, 4, p. 507 – 526.
39. *Cercetările arheologice de la Cuina Turcului – Dubova (jud. Mehedinți)*, în *Tibiscus Istorie, Timișoara 1978, 1979*, p. 11 – 56.
40. *Evoluția istorică pe teritoriul României din paleolitic până la începutul neoliticului*, în *SCIVA*, 31, 1980, 4, p. 519 – 545.
41. *Mezoliticul de la Erbiceni și Ripiceni-Izvor, expresie a Tardenoasianului nord-vest pontic*, în *SCIVA*, 32, 1981, 4, p. 479 – 509.
42. *Découvertes du Paléolithique inférieur en Roumanie*, în *Travaux de l'Institut de Spéologie "Emile Racovitza", XXI, 1982*, p. 53 – 62 (coautor).
43. *Cele mai vechi dovezi de locuire de la Ripiceni-Izvor*, în *SCIVA*, 34, 1983, 3, p. 187 – 195.
44. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. I. Comuna Albești*, în *Hierasus*, V, 1983, p. 221 – 238 (coautor).
45. *Începuturile arheologiei românești. Istoricul Muzeului Național de Antichități*, în *SCIVA*, 35, 1984, 1, p. 3 – 44 (coautor).
46. *Cronologia paleoliticului și mezoliticului din România în contextul paleoliticului central-est și sud european*, în *SCIVA*, 35, 1984, 3, p. 235 – 264.
47. *Așezarea de la Gherghina (com. Mircea Vodă, jud. Constanța) și unele considerații privind Gravetianul oriental din centrul și sudul Dobrogei*, în *SCIVA*, 37, 1986, 1, p. 67 – 75.
48. *Tardenoasianul din Dobrogea*, în *SCIVA*, 38, 1987, 1, p. 3 – 22.
49. *Începuturile Paleoliticului superior în Moldova*, în *SCIVA*, 38, 1987, 2, p. 87 – 100.
50. *Exposé sur les recherches paléolithiques en Roumanie*, în *La genèse et l'évolution des cultures paléolithiques sur le territoire de la Roumanie*, éd. V. Chirica, Bibliotheca Archaeologica Iassiensis, II, Iassy, 1987, p. 1 – 23.
51. *Le Tardénoisien de l'Est et du Sud-Est de la Roumanie*, în *Dacia*, N. S., XXXI, 1 – 2, 1987, p. 11 – 19.
52. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. II. Comuna Avrăneni*, în *Hierasus*, VII – VIII, 1988, p. 301 – 336 (coautor).
53. *Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. III. Comuna Bălușeni*, în *Hierasus*, VII – VIII, 1988, p. 339 – 369 (coautor).
54. *Les industries lithiques du Néolithique Ancien de la Roumanie et quelques considérations sur l'inventaire lithique des cultures du Néolithique Moyen de cette contrée*, în *Dacia*, N. S., XXXII, 1 – 2, 1988, p. 5 – 19.
55. *Chronologie du Paléolithique Moyen en Roumanie dans le contexte de celui de l'Europe Centre – Orientale et Méridionale*, în *L'Homme de Néandertal*, vol. 1, La Chronologie, Liège, 1988, p. 73 – 80.
56. *Le passage du Paléolithique Moyen au Paléolithique Supérieur entre les Carpates et le Prut*, în *L'Homme de Néandertal*, vol. 8, La Mutation, Liège, ERAUL n° 38, 1988, p. 133 – 147.
57. *Structures d'habitat moustériennes mises au jour dans l'établissement de Ripiceni – Izvor (Roumanie) et quelques considérations concernant le type d'habitat paléolithique moyen de l'Est des Carpates*, în *L'Homme de Néandertal*, vol. 6, La Subsistance, Liège, 1989, p. 127 – 143.
58. *Le Paléolithique et le Mésoolithique de Roumanie*, în *l'Anthropologie*, 93, 1989, Paris, 1, p. 123 – 158.
59. *Locuirea mezolitică de tip Schela Cladovei de la Ostrovul Corbului (Jud. Mehedinți)*, în *SCIVA*, 41, 1990, 2, p. 123 – 147.

60. Scurtă privire asupra paleoliticului și mezoliticului din Dobrogea, în *SCIVA*, 41, 1990, 3 - 4, p. 215 - 233.
61. Paleoliticul din Peștera Gura Cheii-Râșnov și unele considerații privind cronologia locuirilor paleolitice din Sud-Estul Transilvaniei, în *SCIVA*, 42, 1991, 1-2, București, p. 5-19.
62. Noi descoperiri paleolitice în România, în *SCIVA*, 42, 1991, 3 - 4, p. 205 - 220 (coautor).
63. Strădanțiile lui Vasile Pârvan pentru salvarea și recuperarea obiectelor prețioase din Muzeul Național de Antichități precum și a pieselor arheologice din Dobrogea, în *Carpica*, XXIII/1, Bacău, 1992, p. 15 - 39.
64. Scurtă privire asupra paleoliticului din estul-sud-estul Banatului, în *SymThr*, nr. 9., Bibliotheca Thracologica, nr. II, 1992, p. 2 - 7.
65. O nouă descoperire sarmatică în sud-vestul Munteniei, în *SCIVA*, 43, 1992, 1, p. 87 - 90 (coautor).
66. Viața și opera lui Nicolae N. Moroșan, în *SCIVA*, 45, 1994, 3, p. 199 - 214.
67. Cercetările paleolitice ale lui Nicolae N. Moroșan de pe partea dreaptă a Prutului, în *SCIVA*, 45, 1994, 3, p. 261 - 266.
68. Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. Municipiul Botoșani, în *Hierasus*, IX, 1994, p. 13 - 48 (coautor).
69. Un vârf de suliță de os descoperit în locuirea aurignaciană de la Bistricioara - Lutărie (Bazinul Ceahlăului), în *SCIVA*, 47, 1996, 2, p. 191 - 197.
70. *Le Paléolithique Supérieur de Roumanie (1991 - 1996)*, în *UISPP, Congrès de Forlì*, 1996, Commission Paléolithique Supérieur, Bilan 1991 - 1996, *ERAUL* 76, 1996, p. 41 - 60 (coautor).
71. Două obiecte de artă paleolitică descoperite la Țibrinu (com. Mircea Vodă, jud. Constanța), în *Buletinul Muzeului "Teohari Antonescu"*, anul II - IV, nr. 2 - 4, Giurgiu, 1996 - 1998, p. 75 - 81.
72. Considerații asupra depozitelor naturale care au constituit puncte de aprovizionare cu roci necesare cioplirii uneltelor de către comunitățile preistorice din Dobrogea, în *Buletinul Muzeului "Teohari Antonescu"*, anul II - IV, nr. 2 - 4, Giurgiu, 1996 - 1998, p. 83 - 91.
73. Săpăturile arheologice de la Giurgiu-Malu Roșu. Campaniile 1992 - 1993, în *CercArhBuc*, X, 1997, p. 17 - 52 (coautor).
74. Prima așezare aurignaciană din sud-estul Câmpiei române, în *Préhistoire du Bas Danube. Cultură și civilizație la Dunărea de Jos.*, vol. XV, 1997, Călărași, p. 60 - 70 (coautor).
75. Repertoriul arheologic al României. Județul Botoșani. VI. Comuna Broscăuți, în *Hierasus*, X, 1997, p. 67 - 97 (coautor).
76. Premiers objets d'art paléolithique découverts sur le territoire de la Dobroudja, în *Cercetări istorice*, XVII/1, Iași, 1998, p. 77 - 82.
77. Paleoliticul de la Vădrastra, în *Buletinul Muzeului "Teohari Antonescu"*, anul V - VI, nr. 5 - 6, 1999 - 2000, Giurgiu, 2001, p. 24 - 39.
78. Peștera Cioarei de la Boroșteni (jud. Gorj): o peșteră mică, dar cu descoperiri de "excepție", în *Buletinul Muzeului "Teohari Antonescu"*, anul V - VI, nr. 5 - 6, 1999 - 2000, Giurgiu, 2001, p. 279 - 292.
79. Discuții privind rezultatele cercetărilor din ultimul deceniu de la Lapoș, în *Buletinul Muzeului "Teohari Antonescu"*, anul VII - VIII, nr. 7 - 8, 2001 - 2002, Giurgiu, 2002, p. 1 - 5.
80. Din istoria arheologiei românești. Documente din arhiva istorică a Muzeului Național de Antichități, în *Buletinul Muzeului "Teohari Antonescu"*, anul VII - VIII, nr. 7 - 8, 2001 - 2002, Giurgiu, p. 163 - 188.

III. Rapoarte arheologice

81. Șantierul arheologic Nandru, în *Materiale*, 3, 1957, p. 29 - 40 (coautor)
82. Șantierul arheologic Ohaba-Ponor, în *Materiale*, 3, 1957, p. 41 - 49 (coautor).
83. Șantierul arheologic Băile Herculane, în *Materiale*, 3, 1957, p. 51 - 58 (coautor).
84. Raport preliminar asupra cercetărilor paleolitice din anul 1956, în *Materiale*, 5, 1959, p. 15 - 43 (coautor).
85. Cercetări paleolitice în Dobrogea, în *Materiale*, 6, 1959, p. 43 - 50 (coautor).
86. Săpăturile de la Gâlna (com. Sita Buzăului, r. Codlea), în *Materiale*, 7, 1961, p. 33 - 36 (coautor).
87. Săpăturile din peștera Gura Cheii - Râșnov, în *Materiale*, 8, 1962, p. 113 - 121 (coautor).
88. Săpăturile din împrejurimile orașului Giurgiu, în *Materiale*, 8, 1962, p. 127 - 139 (coautor).
89. Săpăturile de la Gâlna (com. Sita Buzăului, r. Târgu Secuiesc), în *Materiale și cercetări arheologice*, 8, 1962, p. 153 - 158 (coautor).
90. Cercetări arheologice în raionul Giurgiu, în *RevMuz*, 2, 1964, p. 108 - 114 (coautor).
91. Cercetări paleolitice în județul Botoșani (1970), în *Materiale*, X, 1973, p. 9 - 14.
92. Rezultatele preliminare ale cercetărilor privind așezarea aurignaciană de la Giurgiu-Malu Roșu (Campaniile 1992 - 1996), în *Préhistoire du Bas Danube. Cultură și civilizație la Dunărea de Jos.*, vol. XV, 1997, Călărași, p. 16 - 23 (coautor).

IV. Recenzii și note bibliografice. Omagii și articole comemorative.

93. *Problemele Paleoliticului din Estul și Centrul Europei*, Leningrad, 1977, în *Cărți noi în științele istorice. Referate și recenzii.*, 2/ 1978, 44 – 46.
94. *Stajiunea paleolitică cu mai multe straturi de la Cormani IV pe Nistrul mijlociu*, Moscova, 1977, în *SCIYA*, 30, 1979, 1, p. 115 – 117.
95. *Descoperiri arheologice – anul 1977*, Moscova, 1978, în *Cărți noi în științele istorice. Referate și recenzii.* 1/ 1980, p. 57 – 60.
96. *In memoriam: C. S. Nicolăescu-Ploșșor așa cum l-am cunoscut eu*, în *Buletinul Muzeului "Teohari Antonescu"*, anul VII – VIII, nr. 7 – 8, 2001 – 2002, Giurgiu, 2002, p. 149 – 154.

NICOLAE BARAN
(1909-2005)

Prof. univ. dr. Nicolae BARAN a fost un strălucit dascăl de limbi clasice și un cărturar cu renume național și internațional.

Născut la Tomești, în anul 1909, într-o familie de țărani, a urmat școala primară în satul natal, în anii 1917-1922, și Liceul Național din Iași, în anii 1922-1929. Studiile superioare le-a absolvit la Universitatea „Al. I. Cuza“, Facultatea de Litere, secția Filologie Clasică, în anii 1929-1932, ca bursier al Fundației „Nicolae Iorga“, iar în anul 1935 a trecut examenul de capacitate, la specialitatea latină-elină, și a fost numit profesor titular în învățământul preuniversitar.

În toate treptele de învățământ a avut dascăli de elită, care i-au cultivat în suflet dragostea de carte, iubirea de patrie și spiritul de omenie. La școala primară a avut ca institutor pe Constantin Popescu, un învățător, asemenea Domnului Trandafir din lumea lui Sadoveanu, la liceu a avut profesori, printre alții, pe legendarul latinist Virgil Marineanu, pe Mihai Costăchescu și pe Dumitru Gafițeanu, personalități cu mare prestație și cu pasiune pentru instruirea tinerilor și pentru munca științifică. La Universitate, profesori preferați au fost I. M. Marinescu, Cezar Papacostea, Ștefan Zeletin, Oreste Tafrați, Paul Nicorescu și Ion

Găvănescu. Toți acești învățați l-au format ca specialist eminent și au constituit, pentru discipolul lor, modele de conduită în viață.

După absolvirea Facultății cu mențiunea *magna cum laude*, prof. N. Baran a funcționat, ca dascăl titular, în diverse localități din România Mare – Orăștie, Tighina, Chișinău, Ismail, Rm. Vâlcea, Iași. A fost profesor, în învățământul preuniversitar, vreme de trei decenii, între 1934-1964 și apoi, din 1964 până la pensionare, în anul 1972, în învățământul superior.

În cariera sa didactică a cunoscut bucurii profesionale, dar și dureri profunde, provocate de al doilea război mondial și, apoi, de dictatura comunistă. Prof. N. Baran a fost mobilizat și trimis pe front în anii 1942 și 1943, în calitate de cifrator al Diviziei 14 de Infanterie. A participat la luptele eroice de la Cotul Donului și a îndurat teroarea unui război sângeros. După capitularea Germaniei hitleriste, în țara noastră, a fost instaurată dictatura comunistă. Acest regim totalitar a desființat, cum știm, predarea limbilor clasice în învățământul românesc, în deceniul 1948-1958; în această vreme, profesorii de limbi clasice, pentru a putea supraviețui, s-au reprofilat. Mulți, însă, au părăsit, pentru totdeauna, această specializare de elită. Atunci au fost scoși din învățământul superior din Iași magistrul Th. Simenschi și profesorul H. Mihăescu, personalități cu renume european. După reabilitarea studiilor clasice în România, prof. N. Baran s-a întors la uneltele sale și a muncit cu abnegație sporită pentru consolidarea filologiei clasice în țara noastră.

Pe plan didactic, prof. N. Baran a fost un pedagog cu mare vocație. Cursurile și seminariile sale cucereau studenții prin orizontul de cultură, prin fraza patetică, prin dicția sa impecabilă și prin puterea cu care trăia în universul marilor clasici antici. Lecțiile sale deschise erau un model didactic pentru predarea limbilor clasice. Instruia discipolii săi atât prin metoda analizelor de text, cât și prin comentarea valorilor poetice și estetice ale capodoperelor antice. Prelegerile sale erudite și efervescente transformau catedra, adeseori, într-un amvon, făcând apologia studiilor clasice. Prof. Nicolae Baran considera că filologia clasică este o vatră de cultură și civilizație, iar pentru noi, români, un izvor de fortificare a conștiinței și a unității naționale. În acest crez înalt, a educat numeroase promoții de absolvenți care au aprins, în toate colțurile țării, torța latinității limbii române. În activitatea didactică, prof. N. Baran s-a distins de generația sa, cu precădere, prin cultivarea latinei ca limbă vorbită. Profesorul Baran scria și vorbea latinește, ca în secolele trecute, demonstrând că limba latină nu e o limbă de cultură apusă. ci o limbă de comunicare internațională. Momentele festive în care prof. Nicolae Baran rostea discursuri în limba latină, ca umaniștii din vremea Renașterii, vor trăi multă vreme în memoria noastră. Prin activitatea sa didactică, devotată inițierii elevilor și studenților în lumea valorilor greco-latine, prof. N. Baran a contribuit la înflorirea învățământului clasic în cetatea noastră și în țara noastră.

Activitatea științifică a profesorului N. Baran poartă, de asemenea, pecetea spiritului său învățat de umanismul latin. A publicat puține lucrări, din pricina condițiilor grele în care a trăit, dar două dintre acestea sunt astăzi lucrări de referință. Avem în vedere, mai întâi, lucrarea sa de doctorat, **Valoarea stilistică a terminologiei cromatice la Lucretius**, susținută la București, în 1971, sub conducerea științifică a ilustrului prof. univ. N.I. Barbu. Această lucrare a fost publicată, peste un deceniu, într-o formă revizuită, în celebra **Enciclopedie de la Berlin**, numită **Aufstieg und Diederengang der Romischen Welt**, Berlin, 1983; cea de a doua lucrare de referință are titlul **Maxime și cugetări latine în opera lui Mihai Eminescu**, Iași, Apollonia, 1997.

Prof. N. Baran a participat la șapte congrese internaționale, dintre care menționăm congresele de filologie clasică de la Varșovia, Praga, Avignon, Rapallo și Genova. A fost membru activ în numeroase societăți de specialitate, din țară și din străinătate. Amintesc acum societățile: Les Études Latines (Paris, membru din 1930), Societas Romanitas (Rio de Janeiro, membru din 1958), Vita Latina (Avignon, membru din 1965), Vox latina (Saarbrücken, membru din 1970) și Societas Eirene (Praga, membru din 1960).

Personalitatea profesorului Baran a fost proteică: dascăl luminat, cercetător pasionat, dar și un excepțional om de omenie. Destinul i-a hărăzit o viață de învingător și o vârstă de patriarh. Trupul său mărunț adăpostea un suflet uriaș. Iubea natura, cultura, cetatea, familia. Îmbina zilnic munca fizică, în grădina proprie, cu studiul clasicilor greci și latini. Își compusese un adagiu „*dimineață-s cărturar, după-masă grădinar*”. Își făurise un crez, încă din adolescență, legat de soarta limbilor clasice în societatea modernă, pe care îl rostea, cu patos și convingere, în amfiteatre, în sălile de conferințe sau la agape între colegi. „*Lingua latina nondum mortua est neque morietur, sed in aetate nostra, hominibus utilissima, revivescere ex proprio cinere, sicut passer*

Phoenix“ („Limba latină nu a murit și nu va muri, ci, în vremea noastră, foarte utilă oamenilor, va renaște din propria cenușă, ca pasărea Phoenix”). Gândul său vaticinar și spiritul său de jertfă va fi pentru noi, colegi și discipoli, o călăuză spre frumos și adevăr.

Prin trecerea profesorului N. Baran în lumea de dincolo de bine și de rău, Facultatea de Litere de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași pierde un umanist, cu suflet de tribun, iar filologia clasică românească un devotat slujitor.

TRAIAN DIACONESCU

NOTĂ. Reproducem, în semn de omagiu, ultima recenzie, cu profil istoric și filologic, scrisă de profesorul universitar, dr. Nicolae Baran și tipărită în revista „Academica”, 23, februarie 2004, anul XIV, 160. Această recenzie oglindește, *in parvo*, personalitatea regretatului magistru. Se distinge prin înțelegerea adecvată a textului latin, prin logica impecabilă a judecăților de valoare și prin eleganța stilului. Aceste virtuți definesc un aristocrat al spiritului și un autentic om de știință.